

Sygn. akt III CSK 75/09

POSTANOWIENIE

Dnia 4 grudnia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

SSN Kazimierz Zawada

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa P. sp. z o.o.

przeciwko [...] oraz Skarbowi Państwa – Naczelnikowi Urzędu Skarbowego w [...]

o ustalenie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 4 grudnia 2009 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od postanowienia Sądu Apelacyjnego

z dnia 6 listopada 2008 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 15 kwietnia 2008 r. Sąd Okręgowy w K. odrzucił pozew w stosunku do pozwanego Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego.

Z uzasadnienia postanowienia wynika, że powód domagał się w pozwie wniesionym m.in. przeciwko Skarbowi Państwa – Naczelnikowi Urzędu Skarbowego ustalenia, iż jego odpowiedzialność za zobowiązania byłego Przedsiębiorstwa „B.”, które nabył na podstawie art. 48 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm., dalej – ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji) i zgodnie z art. 40 ust. 1 tej ustawy wstąpił we wszelkie jego prawa i obowiązki, jest ograniczona do wartości nabytego przedsiębiorstwa, ustalonej według stanu z chwili jego nabycia w dniu 30 grudnia 2005 r. (rzecznawca oszacował ją na kwotę 1 130 700 zł) i według cen z chwili zaspokojenia wierzycieli, a powód jest zobowiązany do zaspokojenia wierzycieli nabytego w toku prywatyzacji przedsiębiorstwa według pierwszeństwa zaspokojenia określonego we właściwych przepisach, aż do wyczerpania wskazanej wyżej sumy stanowiącej górną granicę odpowiedzialności.

Pozwany Skarb Państwa – Naczelnik Urzędu Skarbowego wniósł jednak o odrzucenie pozwu w stosunku do niego ze względu na niedopuszczalność drogi sądowej. Zarzucił, że wszelkie kwestie związane ze wstąpieniem powoda w prawa i obowiązki nabytego Przedsiębiorstwa z zakresu zobowiązań podatkowych reguluje prawo podatkowe, głównie ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm., dalej: ordynacja podatkowa). Sprawa w zakresie dotyczącym zobowiązań podatkowych nie jest zatem sprawą cywilną w rozumieniu Kodeksu postępowania cywilnego (art. 1 i 2 § 3).

Podkreślając kluczowe znaczenie dla oceny podniesionego w sprawie zarzutu niedopuszczalności drogi sądowej charakteru zobowiązania powoda wobec pozwanego, Sąd Okręgowy uznał, że sprawa nie jest – ze względu na podatkowy charakter wspomnianego zobowiązania – sprawą cywilną w rozumieniu Kodeksu

postępowania cywilnego. Żądanie pozwu w zakresie dotyczącym pozwanego Skarbu Państwa nie podlega zatem rozpoznaniu przez sąd powszechny. Omawiane postanowienie zostało uzupełnione postanowieniem z dnia 26 maja 2008 r. w zakresie orzeczenia o kosztach procesu przez zasądzenie z tego tytułu od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego 7 200 zł .

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Apelacyjny oddalił zażalenie powoda wniesione na wymienione postanowienia Sądu Okręgowego. Sąd odwoławczy nie podzielił zarzutu skarżącego, że odrzucenie pozwu nastąpiło z naruszeniem art. 199 § 1 i 3 w związku z art. 2 k.p.c. oraz art. 47 ust. 2 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji. Za nie uzasadniony uznał także zarzut wydania postanowienia uzupełniającego z naruszeniem art. 98 § 1 k.p.c., polegającym na zasądzeniu kosztów procesu przed uprawomocnieniem się postanowienia o odrzuceniu pozwu.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik powoda zarzucił naruszenie art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 ust. 2 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c., art. 33 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn.: Dz. U. z 2005 r., Nr 229, poz. 1954 ze zm.) i przepisów rozdziału 14 działu III ordynacji podatkowej. Powołując się na te podstawy, wniósł „o uchylenie zaskarżonego postanowienia (...) w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez przyjęcie odrzuconego, względem Skarbu Państwa, pozwu do rozpoznania”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z powodu podniesionego przez pozwaną Skarb Państwa zarzutu przedmiotem zaskarżonego postanowienia jest jedynie kwestia dopuszczalności drogi sądowej. Jej rozstrzygnięcie wymaga oceny, czy sprawa – zgodnie z art. 1 i 2 k.p.c. – ma charakter sprawy cywilnej. Ocena sprawy w tym aspekcie zależy przede wszystkim od przedmiotu procesu. Przedmiot procesu pozwala bowiem odgraniczyć drogę sądową w sprawach cywilnych od zakresu innych postępowań, zwłaszcza postępowania administracyjnego. W doktrynie i w judykaturze przyjmuje się, że przedmiotem procesu nie jest roszczenie w znaczeniu materialnoprawnym, lecz tzw. roszczenie procesowe. Ocena sprawy w płaszczyźnie art. 1 k.p.c. zależy więc – co nieraz podkreślał Sąd Najwyższy – od przedstawionego pod osąd

roszczenia i wskazanego przez powoda stanu faktycznego. Te dwa elementy, konkretyzując stosunek prawny zachodzący między stronami, kształtują charakter sprawy i tym samym nadają jej – lub odejmują – przymiot sprawy cywilnej (postanowienie Sąd Najwyższego z dnia 10 marca 1999 r., II CKN 340/98, OSNC 1999, nr 9, poz. 161).

To oznacza, że o dopuszczalności drogi sądowej nie decyduje obiektywne istnienie prawa podmiotowego, lecz twierdzenie strony o jego istnieniu. Nie można zatem wykluczyć sytuacji, w których – jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19 grudnia 2003 r., III CK 319/03 (OSNC 2005, nr 2, poz. 31) – przedstawione zostaną pod osąd żądania oparte na twierdzeniu o prawie podmiotowym, które nie istnieje nawet w sensie abstrakcyjnym albo nie znajduje jakiegokolwiek zakotwiczenia w prawie pozytywnym. Takie żądanie będzie dla każdego sędziego – bez potrzeby głębszej analizy – oczywiście bezzasadne, tym niemniej konstytucyjna gwarancja jego rozpatrzenia (art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej) nie pozwoli na nieprzyjęcie go do rozpoznania (odrzuć) lub inną aprioryczną odmowę udzielenia ochrony sądowej, wyrażoną w formie decyzji sądowej o charakterze formalnym. W każdym wypadku konieczna jest autorytatywna merytoryczna wypowiedź bezstronnego i niezawisłego sądu, również wtedy, gdy nieuwzględnienie zgłoszonego żądania byłoby z góry oczywiste.

Trzeba też dodać, że wykładnia art. 1 i 2 k.p.c. powinna pozostawać w zgodzie z przepisami art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 177 Konstytucji, które gwarantują każdemu prawo do sądu, przyjmując domniemanie sądu powszechnego we wszystkich spawach, z wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów. Dlatego w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i Trybunału Konstytucyjnego pojęcie sprawy cywilnej jest rozumiane szeroko (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2000 r., 12/99, OTK 2000, nr 5, poz. 143; uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2003 r., III CZP 85/02, OSNC 2003, nr 10, poz. 129; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2004 r., III CK 566/03, niepubl.).

Uzasadniając dochodzone w sprawie żądanie, powód powołał się na umowę sprzedaży przedsiębiorstwa z dnia 30 grudnia 2005 r. Wskazał, że konsekwencją

nabycia przedsiębiorstwa na podstawie tej umowy jest ograniczenie zakresu jego odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe przedsiębiorstwa w sposób określony w art. 47 ust. 2 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji. Podkreślał, że podstawą prawną powództwa są przepisy prawa cywilnego; wprowadzie ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji stanowi *lex specialis* w stosunku do kodeksu cywilnego, jednakże jest cywilnoprawną regulacją przekształceń majątku należącego do Skarbu Państwa. Z twierdzeń powoda wynika, że dochodzone żądanie wiąże on nie tyle z decyzją podatkową (nie kwestionuje wynikającego z niej istnienia i wysokości zobowiązania podatkowego) ile ze zdarzeniem cywilnoprawnym w postaci umowy nabycia przedsiębiorstwa na podstawie przepisów ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, z którego wynika ograniczenie jego odpowiedzialności za zobowiązania nabytego przedsiębiorstwa.

W świetle przytoczonych twierdzeń powoda nie powinno więc budzić wątpliwości, że żądanie zgłoszone w pozwie, wywodzone ze stosunku kreowanego i regulowanego przepisami prawa cywilnego, ma charakter cywilnoprawny. To zaś oznacza, że nie było podstaw do uznania, iż niniejsza sprawa nie jest w rozumieniu Kodeksu postępowania cywilnego sprawą cywilną. W konsekwencji należało podzielić zarzuty skarżącego, że zakwestionowane postanowienie zostało wydane z naruszeniem art. 1 i 199 § 1 pkt 1 k.p.c. Uwzględnienie skargi kasacyjnej ze względu na naruszenie przepisów postępowania nie pozwala jednak wydać Sądowi Najwyższemu orzeczenia oddalającego podniesiony przez pozwany Skarb Państwa zarzut, że w sprawie zachodzi niedopuszczalność drogi sądowej (art. 398¹⁶ k.p.c.).

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji postanowienia (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i 391 § 1 k.p.c.).